

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Poročilo pripravljalnega odbora o I. slovenskem katoliškem shodu, kateri se je vršil 1892. leta v Ljubljani. Sestavljen tajnik pripravljalnega odbora. V Ljubljani 1893. Založil pripravljalni odbor. Tiskala Katol. Tiskarna. 8°. Str. 291. Poročilo, ki je ne majhna knjižica, posvečeno je zaščitniku I. katol. shoda, knezoškofu ljubljanskemu. — Prihodni zgodovinar slovenskega naroda bode rabil to poročilo kot dober vir novejši naši zgodovini. Nam pa ni treba pisati ocene o knjigi, katero nam podaja pregled vsega, kar se je godilo za katoliški shod, med shodom in po shodu. Ni bilo majhno delo, katero je vrlo dovršil gospod tajnik pripravljalnega odbora, gosp. dr. Ivan Janežič. Zato mu častitamo i na slovstvenem polju zaradi lepega uspeha.

Dr. Fr. L.

Slovenska stenografija po sestavi Frančiška Ks. Gabelbergerja, privedil prof. Anton Bezenšek, officier d'académie itd. itd. Drugi popravljeni natis. Ljubljana. Izdala „Matica Slovenska.“ 1893. — Mnogokrat se je že izrekla med nami iskrena želja, da bi se uredil slovenski tesnopis. Potreba se je kazala zlasti v našem deželnem zboru in v šoli, a tudi pri zasebnikih. Knjiga, katere drugi natisek je izšel letos, podala nam je pregleden sestav korespondenčnega pisma. Poskušalo se je med nami, zlasti pa med brati Hrvati v tej stroki že marsikaj premeniti, oziraje se na glasovne skupine, ki so v slovanskih jezikih čisto drugačne, kakor v germanskih. Glavne izpremembe so v črkah *t, g, j, p, f, ž* in njih zloženkah. Velika težava je bila v razliki nemške in slovenske sklanje, zato je ta del razložen prav obširno in natančno. Za sklanjo je spregatev glagola, zlasti samoznakov *biti, moči, morati, hoteti* in posamezne vrste besed, priponk in končnic z vajami in vzgledi. Knjiga se končuje s «Čitanko», ki obsega več sestavkov in pesmij, tiskanih v latinici in v korespondenčni pisavi.

Toplo treba to knjigo priporočati vsakomu, komur je do tega, da čim najhitreje zapiše govorjeno besedo, ali sploh za svoje beležke porabi malo časa in prostora. S korespondenčnim pismom je moči v minuti napisati 80 besedij. Zlasti pa naj delajo naši šolski veljaki, da se ta knjiga, ki je v prvi vrsti sestavljena za šolsko rabo, uvede kot učna knjiga v šolo. Slovenski tesnopis se je poleg nemškega doslej preziral v šolah popolnoma, ako ni kak požrtvovalen profesor v prostih urah seznanil svoje učence z njim. Predavati pa je moral tvarino brez učnih pripomočkov, ker niso imeli učenci primerne knjige.

Upamo, da bo ta knjiga vzbudila večje zanimanje za slovenski tesnopis; v vsakdanji rabi izpopolnil pa se bo še v mnogem oziru. Hvaležni smo gospodu profesorju, najodličnejšemu jugoslovanskemu stenografu, rojaku našemu, za to temeljito knjigo ter si želimo le, da nam podá v debatni pisavi popolno slovensko stenografijo. Torej slava in hvala gospodu pisatelju in Matici Slovenski!

E. L.

Postojna, sloveča postojnska jama in njena okolica. Pomnožena izdaja s črtežem in dvaindvajsetimi podobami jame, Postojne in njene okolice. Po raznih virih spisal J. B. Postojna. Tiskal in založil R. Šeber. 1893. 8°. Str. 62. Cena 25 kr. — Ne vem, komu bi priznal več hvale za to delce: ali pisatelju, ali založniku. Jako me mika, da bi najprej pohvalil založnika zaradi dobrega namena, poguma in rodoljublja, s katerim je izdal to delce, zlasti pa zaradi dokaj lepih podob, s katerimi je okrasil in pojasnil tiskano besedo. Pisateljevo opisovanje mika in vnema čitatelja za lepo notranjsko in posebej postojnsko stran; zdi se mi po tvarini popolno in po sestavi prav umno; le z obliko jezikovno nisem prav zadovoljen. Tu bi bilo treba več pile in več skrbnosti. Trdi stavki, neprimerna rekla (n. pr. vtis vzeti s seboj), manj opravičene besede (ob levem obalu; kmetič orje jezerske obali in dr.) motijo nekoliko zadovoljnost in veselje čitateljevo, dasi tudi ta stran ni brez vrlin. V obče se vidi iz te knjige, da vendar-le storimo kaj, ako hočemo. Zato veselo pozdravljamo to slovstveno detece notranjsko.

Dr. Fr. L.

Izvestja naših slovensko-nemških srednjih šol za leto 1892/93. so nas v obče prav zadovoljila. Deloma se odkljujejo po znanstveni vrednosti, kakor prof. M. Voduška spis v poročilu ljubljanske višje gimnazije: **Die geodätische Linie**, deloma pa so njih slovenski spisi znameniti za naše slovstvo in šolstvo. Danes omenjamo šolska poročila treh kranjskih gimnazij.

a) V letnem poročilu (nemškem) ljubljanske višje gimnazije nahajamo slovenski spis: **Profesor Josip Marn.** (Životopisna črtica.) Spisal dr. And. Karlin. Prav je, da ima zaslužni učitelj gimnazijski in odlični slovenski pisatelj dostojen spomenik v onem glasilu, v katerem je on prvi pisal slovenski. Kratki življenjepis je pisan z ljubeznijo do pokojnika, z vneto za njegov duhovski in učiteljski stan.

b) **Izvestje c. kr. državne nižje gimnazije v Ljubljani v šolskem letu 1892/93. Na svetlo dal c. kr. ravnatelj Fran Wiesthaler.** Vsebinska. 1. O metodiškem pouku nemščine v I. in II. razredu slovensko-utrakvistiških gimnazij (II. del). Spisal Ant. Stritof. 2. Šolska poročila. Sestavljen ravnatelj. V Ljubljani 1893. Zal. c. kr. državna nižja gimnazija. Natisnil Kleinmayr & Bamberg. Vel. 8°. Str. 59. — Tega izvestja se je lahko zveselila slovenska duša. Zopet jedna pravica priznana naši materinščini! O pisu ne govorimo posebej, ker je čisto strokovnjaški: mislimo, da ugaja vsem zanimajočim se šolnikom. «Šolska

poročila» so jako jasna, pregledna in — rekel bi — nekam prisrčna. Bog blagoslovi našo slovensko nižjo gimnazijo!

e) V letnem poročilu (nemškem) n o v o m e š k e v i š j e g i m n a z i j e, v katerem izhajajo leto za letom koreniti slovenski spisi, razveseljuje nas letos — ne učen sestavek, kakor je navada, ampak — mičen in lahek prevod srbske narodne pesmi o *«Ženitvi Maksima Črnjeviča»* v 1219 vrsticah. Ne dvomim kar nič, da bodo prav ta prevod čitali vsi, katerim pride novomeško izvestje v roke. Ako namerja gospod prelagatelj prof. Iv. Poljanec prihodnje leto podati kaj sličnega, naj sprejme že sedaj za to našo najiskrenejšo zahvalo. To za sedaj; morda o priliki kaj več.

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Almanak hrvatske bogoslovne mladeži. Spomen na 50 godišnjicu biskupovanja sv. oca pape Leona XIII. Uredio ga i izdao zbor duhovne mladeži zagrebačke. 8°. Str. 256. Cena 1 gold. — Vsekako veseli pojavi na slovenskem jugu so izdanja bogoslovcev, najboljši dokaz, da delujejo in se vsestransko pripravljajo za bodoči poklic. O delovanju vrlih ljubljanskih bogoslovcev smo se prepričali letos že v tretje v: «Pomladnih glasih»; a poprej omenjeni almanak nam kaže delovanje vseh hrvaških bogoslovcev v celini. Razlika je le ta, da so «Pomladni glasi» posvečeni mladini, a almanak podaje spise bolj za odrasle in nekoliko prav izvrstnih, času primernih razprav. V almanaku se proslavlja najprej svetla zvezda krščanstva, Leon XIII. Lepa pesmica posvečuje mu najprej almanak, a mična razpravica Vilka Penića črta najprej njegovo plodno in umno politiško delovanje, omenja njegove velike zasluge za znanost, njegove nazore o prevažnem socialnem vprašanju in pa njegovo naklonjenost do Slovanov. V večjem vencu pesmij Fr. Cesarca: «Praznici», so nekatere več ali manj dovršene; menim, da sta najbolji: «Ave Marija» in pa: «Pjesmi». Tu nahajamo tudi himno in pa sonet Leonu XIII., v čegar proslavo je almanak izdan. Menim, da je najlepši biser v almanaku velika epska pesem v treh pevanjih: «Smrt sv. Florijana», katero je zložil vrli bogoslovec v Travniku Nikola Odić. Pesem je dovršena in krasno proslavlja navdušene vojake ne samo rimske, ampak tudi Kristusove, in pa njih poveljnika Florijana in Seksta, kateri so si z junaško mučeniško smrtjo pri mestu Lavreaku priborili nebeško kraljestvo. Niti groznje okrutnega Akvilina, niti sijajne obljube in prošnje niso jih mogle odvrniti od mučeniške smrti. Tu so se uresničile besede, katere tudi sam pesnik rabi:

Crkva božja veličajno sjaje
A i s'jat će dokle v'jeka traje.

V celi pesmi se zrcali razven ljubezni do Boga tudi ljubezen prijateljska med Florijanom in Sekstom. Sekst se trudi, da reši prijatelja, noga varja ga, da vsaj na videz žrtvuje poganskim bogovom. A ko je vse zaman, umre tudi sam. Prekrasen prizor je, ko svetnik, podoben nebeskemu kerubinu, govori svojim vojakom, katere je tolikokrat vodil v boj proti sovražnikom, naj

gredó v boj za Jezusa, da umró mučeniške smrti. Takih pesmij je malo v hrvaškem slovstvu. Bog daj zdravje in srečo mlademu pesniku, storil bode lahko še veliko v korist Boga, cerkve in domovine. Za pesmimi se vrsté pripovedni spisi. Večja povest iz Bosne: «Vojkin sin Mitko», je sicer lepa, namen ji je blažilen: vendar se zdi, da je na mnogih mestih precēj temna. Jezik je lep, vendar bi bilo bolje, da je pripovedovanje bolj preprosto, naravno in manj pesniško. Ravno tega ne dostaje tudi črticam: «Vanitas vanitatum». Izvrstne so pa kratke črtice Antona Špoljara: «Uspomene». Posebno značilne so zadnje besede: «Ko razstavlja ljubav domovine od vjere, otima zemlji blagotvorno sunce, okrepu rosu; otima joj sve. Po tom geslu bili smo veliki; po njem ćemo opet do veličine i slave dospjeti! Za krst častni i slobodu zlatnu!»

Razprave — pet jih je po številu — so vse izvrstne in temeljite. Najpreje najdeš umen, matematičen dokaz za eksistencijo Božjo od dr. Jakše Pliverića iz Djakova. Posebno znamenita in jedrnata razprava je pa: «O štonanju (o češčenju) bl. djevice Marije prije efeškoga koncila (l. 431.)», katero je napisal senjski bogoslovec v Rimu Silvester Jerčinović. Opisuje nam na drobno umetnost v katakombah, te resne priče iz prvih vekov krščanstva. Po slikah in drugih spomenikih, katere nahajamo ondi, dokazuje se nam neovrgljivo, da so že prvi kristijani častili Devico Marijo tako, kakor jo častimo mi. Takih korenitih razprav nimamo mnogo; pisatelj je moral temeljito preučiti katakombe in življenje v njih. Ravno tako izvrstna je tudi razprava bosenskega frančiškana v Pečuhu, Vjekoslava Begca: «Nešto o odnošajima bosanskih vladara prema rimskim papama od god. 1180. — 1463.», v kateri črta prekoristno delovanje Petrovih naslednikov za vero in cerkev v Bosni, katera je bila ondaj razcepljena v razne ločine. Času posebno primerni razpravi sta posebno zadnji: «Liberalizam» Ivana Kuničića iz Zadra in pa: «Treba li Hrvatima socijalne demokracije?» Štefana Gjanica iz Zagreba. V prvem spoznavamo razne vrste liberalizma in pa velike zasluge pokojnega papeža Pija IX., kateri je svetu pokazal njegovo škodljivost. Ni dolgo od tega, kar je socialna demokracija razprostrla svoje strupene mreže tudi po Hrvaškem, in Zagreb ima poleg lože tudi socialno-demokratski list prve vrste: «Sloboda.» Št. Gjanić nam razkriva najprej socializem in njegove pogubne nauke, a potem sklepa, da med Hrvati socialna demokracija nima pravih tal. Vendar treba paziti, zato tudi kliče pisatelj: «Gori srca! Vzbudimo zadrijemalu vjeru; budimo kršćani! Tuj ćemo jedino naći lijeka svim nevoljama. Podučimo se u vjeri kršćanskoj, koja je stvorila našu domovinu; nek ona pronikne naš duh, naše srce, naše navade, naše uredbe, naše zakone!»

Pomudil sem se malo dalje pri almanaku, pa vreden je zanimanja. Če še omenim, da so zagrebški bogoslovci sprožili misel, naj se almanak izdá, da so privabili v svoje kolo vse svoje brate, uredili ga izvrstno in ga poslali v lepi praznični obleki med narod, mislim, da sem rekel dosti v njih pohvalo. J. Bariš.